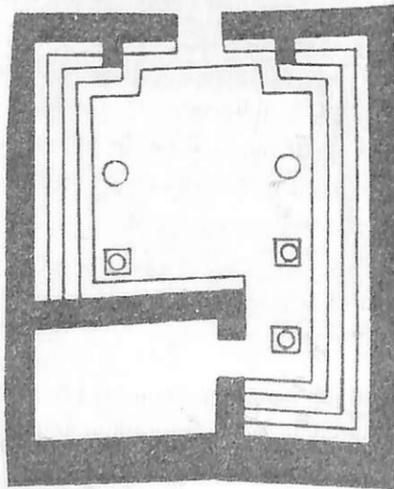
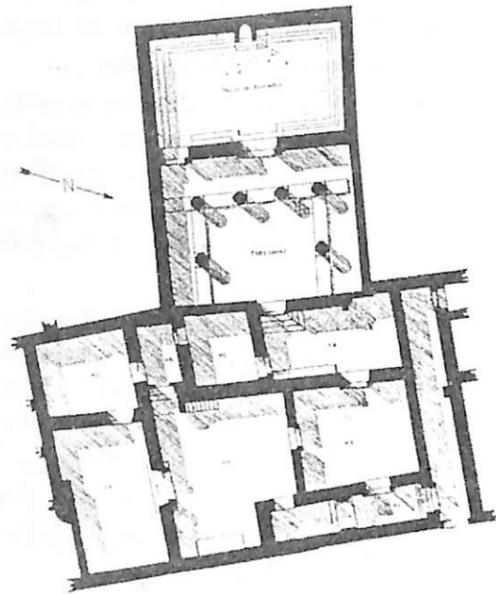

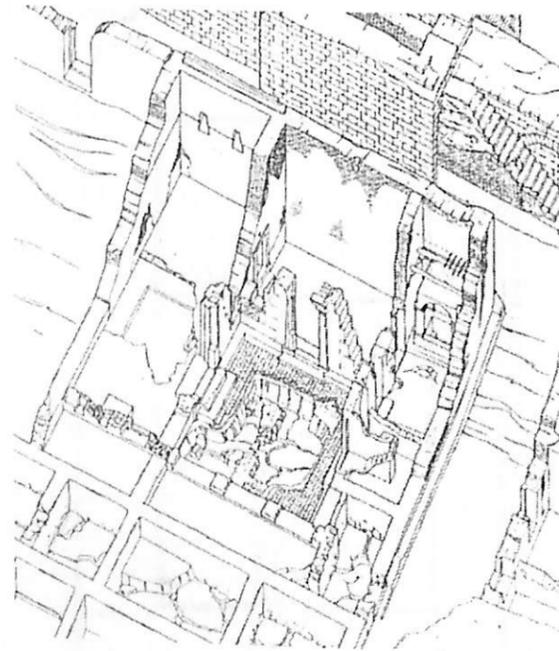
2. Հրէական տաճարի վերակազմութիւնն ըստ սրբագան համամասնութիւնների (Ջոն Ուիլկինսոն)

3. Մասադայի սինագոգը՝ կառուցուած մինչեւ 70 թ.

4. Դուրա Երոպոսի սինագոգը, 244-45 թթ.

5. Դուրա Երոպոսի տուն-էկեղեցին, Գ. դար

ՊԱՐՈՅՐ ՄԱՄԱՐԷԻ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Պատմական գիտութիւնների դոկտոր, Մեսրոպ Մաշտոցի մրցանակի դափնեկիր, պրոֆ. Պ. Մ. Մուրադեանը պատմաբանասիրական լայն ընդգրկում ունեցող միջնադարագէտ-պատմաբան էր: Նրա գիտական հետաքրքրութիւնների եւ հետազոտութիւնների շրջանակը պայմանաւորուած էր աղբիւրագիտական եւ պատմաբանասիրական ընդգրկուն պատրաստութեամբ: Համալսարանական կրթութեամբ իրանագէտ լինելով՝ Պ. Մ. Մուրադեանն ասպիրանտական ուսումնառութիւնն անցել է վրացագիտութիւն-կովկասագիտութիւն մասնագիտութեամբ՝ ակադ. Կ. Ս. Կեկելիձէի ղեկավարութեամբ, իսկ Հայագիտութեամբ, մասնաւորապէս՝ աղբիւրագիտութեամբ ու ձեռագրագիտութեամբ պարապել է ակադ. Լ. Ս. Խաչիկեանի վերագիտութեամբ:

Միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական, մշակութային ու էթնիկական պատմութեան բազմադիմի դարգացումները եւ աղբիւրները դարաւոր իր հարեւանների վրացիների, պարսիկների, բիւզանդացիների, աղուանների հետ կարիք ունեն ճշգրտուած սկզբնաղբիւրների, նրանց սպառիչ մեկնաբանութեան: Հայոց պատմագիտութեան բնագաւառում Պ. Մ. Մուրադեանն առաջիններից էր, որ ձեռնամուխ եղաւ Ագաթանգեղոսի եւ Ղազար Փարպեցու պատմութիւնների հնագոյն պատմութեան բացայայտմանն ու վերծանութեանը: Բնագրագիտական հանգամանալիքնութեան ճանապարհով նա սահմանեց պատմիչների երկերում յետագայ ընդմիջարկութիւնների ներկայութիւնը եւ այդպիսիք սրբագրելու աղբիւրները: Միաժամանակ կազմեց Ագաթանգեղոսի երկի հայերէն կամ յունարէն բնագրերից կառուուած հին վրացական խմբագրութիւնների գիտաբնական բնագրեր՝ դրանք օժտելով

հայերէն թարգմանութեամբ ու պահանջուող ուսումնասիրութեամբ:

Հայագիտական հետազոտութիւնների աղբիւրագիտական հիմունքների նշանակալի ընդլայնմանն են ծառայում Պ. Մ. Մուրադեանի աշխատասիրութեամբ կազմուած «Սուրբ Շուշանիկի վկայաբանութեան» գիտական բնագրերը՝ աղբիւրագիտական ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ, ինչպէս նաեւ՝ վրացերէնով պահպանուած երկու յուշարձանի՝ «Դաւթի եւ Տիրիծանի վկայաբանութեան» եւ «Կողացի ինը մանկայաբանութեան» հայերէն թարգմանութեանը՝ ներածական քննութեամբ: Այս շարքին են պատկանում վրաց անանութեան «Ժամանակագրութեան», «Հայոց նուն «Ժամանակագրութեան» վարք սրբոցի վրացական խմբագրութեան» Պ. Մ. Մուրադեանի հայերէն հրատարակութիւնները՝ ներածական քննութեամբ: Բնագրական սրբագրութիւններից գատ, աշխատասիրողը յիշեալ հրատարակութիւններն օժտել է Հայաստանի ու վրաստանի մատենագրութեան պատմութեան համար պայ յուշարձանների նշանակութիւնը ներկայացնող լուսաբանութիւններով: Նրանկայացնող լուսաբանութիւններով: Նրանկայացնող լուսաբանութիւնները՝ եւ «Հայ-վրացավրացական աղբիւրների» եւ «Հայ-վրացական մատենագրական յարաբերութիւնները XVIII դարում» մենագրութիւններում, հեղինակը ի յայտ է բերել ու մեկնաբանել Հայոց ու վրաց ճակատագրերի ընդհանրութեան, նրանց մշակութային մերձութեան բազում նոր իրողութիւններ: Այս մարդում Պարոյր Մուրադեանը յաջողութեամբ շարունակել է գիտական կովկասագիտութեան հիմնադիր ակադ. Նիկողայոս Մառի բանասիրական լուսագոյն աւանդութիւնները:

Նշանակալի է Պ. Մուրադեանի վատակը Հայոց միջնադարեան մշակութի եւ ճարտարապետութեան պատմութեան ու-

Տպագիր աշխատությունների ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

1960 թ.

1. Մի էջ հայ-վրացական բառարանագրությունից,- ԲՄ, 1960, թիւ 5, էջ 325-331:

1962 թ.

2. «Պատմություն Պղնձե քաղաքի» գրոյցի հայկական եւ վրացական պատումների ու նրանց փոխարարներու շուրջ,- ԲՄ, 1962, թիւ 6, էջ 249-262:

3. Сказание "Беседа девушки и юноши", его версии и вопросы происхождения,- "Десятая научная конференция аспирантов и молодых научных работников". Тбилисский гос. университет, Тбилиси, 1962, стр. 87-89.

4. Григор Нарекаци в грузинской литературе XVIII века,- "Известия АН Арм. ССР", 1962, N 8, стр. 85-91.

5. Գայու Ռեկտորը եւ հայոց մշակույթը,- «Վամուրջ» (ալմանախ), Թբիլիսի, 1962, էջ 438-442:

1963 թ.

6. Երբ բացակայում է տարրական բարեխղճությունը [Սայաթ-Նովայի վերաբերող «նոր նիւթերի» առթիւ], հեղինակակից՝ Բ. Յովակիմեան,- «Տեղեկագիր», 1963, թիւ 9, էջ 97-102:

7. Վրաց սայաթնովագիտության պատմությունից,- «Տեղեկագիր», 1963, թիւ 10, էջ 76-88:

8. Լեոն Մելիքսեթ-Բէկ,- «Տեղեկագիր» 1963, թիւ 11, էջ 102-104:

9. Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության դերը վրաց գրականության մէջ,- ՊԲՀ, 1963, թիւ 3, էջ 91-98:

10. Սայաթ-Նովան ըստ վրացական աղբիւրների (բանասիրական պրպտումներ եւ նիւթեր), Երեւան, 1963, 120 էջ:

11. Սայաթ-Նովա. Խաղեր (մանահանություն): Հրատարակութեան պատրաստեցին՝ Բ. Չուգասաբեան եւ Պ. Մուրադեան, Երեւան, 1963, 142 էջ:

12. Армяно-грузинские литературные взаимоотношения в XVIII веке, автореферат канд. диссертации, Тбилиси, 1963, 28 стр.

13. Գրախօս., Արմենուհի Սրապեան, Կուտանդին Երզնկացի (Երեւան, 1958),- «Տեղեկագիր», 1963, թիւ 4, էջ 91-93:

1964 թ.

14. Հայ-վրացական գրական-մշակութային փոխարարներու շուրջի պատմությունից (սկզբից մինչեւ Ս. Գրոց թարգմանությունը),- «Տեղեկագիր», 1964, թիւ 10, էջ 55-68:

15. Неопубликованная статья Н. Я. Марра об "Аркауне",- "Известия АН Арм. ССР", 1964, N 12, стр. 49-59.

16. Գրախօս., Գրիգորի Ախրամարցի, աշխատասիրութեամբ Մայիս Անդալթե-գեանի,- ՊԲՀ, 1964, թիւ 2, էջ 279-285:

1965 թ.

17. Նիկողայոս Մառ (ծննդեան 100-ամեակի առթիւ),- «Սովետական Վրաստան», 1965, թիւ 2, 5 յունուարի:

18. Հայագիտութեան բազմաշխատ երախտատուրը՝ [Ն. Մառ],- «Սովետական Հայաստան», 1965, թիւ 3, 6 յունուարի: Տե՛ս նաեւ «Լրաբեր» (ԱՄՆ), թիւ 76, 13 փետրուարի:

19. Մեծ հայագէտը՝ [Ն. Մառի վերաբերող ներածական խօսք եւ հրատարակում], «Երեւան», թիւ 5, 8 յունուարի:

1966 թ.

20. Վրացերէն արձանագրությունները Հայաստանում,- ԼՀԳ, 1966, թիւ 3, էջ 30-48:

21. Պրոֆ. Լեոն Մելիքսեթ-Բէկ (ծննդեան 75-ամեակի առթիւ),- «Էջմիածին», 1966, թիւ 7, էջ 55-60:

22. Армяно-грузинские литературные взаимоотношения в XVIII веке, Ереван, 1966, 223 стр.,

23. Ծոթա Ռուսալեյի, «Ընձենաւոր», թարգմանությունը՝ Գ. Ասատուրի, թարգմանութեան վերանայումն ըստ ճշգրտուած բնա-

գրի, խմբագրությունն ու ծանօթագրությունները Պ. Մուրադեանի, Երեւան, 1966, 318 էջ:

24. «Ընձենաւոր»-ը հայոց գնահատմամբ (անդ, էջ 264-310, եւ առանձին):

25. Ծոթա Ռուսալեյի,- «Սովետական Հայաստան» (ամսագիր), 1966, նո.9, էջ 7-9:

26. Հայ-վրացական գրական-մշակութային փոխարարներու շուրջի պատմությունից (Ս. Գրոց թարգմանությունը),- «Էջմիածին», 1966, ԺԱ-ԺԲ, էջ 51-58:

1967 թ.

27. Комментарии Я. И. Смирнова к поэме Шавтели,- ВОН, 1967, 10, стр. 105-107.

1968 թ.

28. Армянская надпись храма Джвари, ВОН, 1968, 2, стр. 55-80.

29. Գրիգոր Բակուրեանի «Սահմանքի» յունարէն եւ վրացերէն խմբագրությունների գնահատման հարցի շուրջ,- ՊԲՀ, 1968, թիւ 1, էջ 103-118:

30. Նշանաւոր կովկասագէտն ու հայագէտը (ակադեմիկոս Սուրէն Երեմեանի ծննդեան 60-ամեակի առթիւ),- «Սովետական Հայաստան», 1968, թիւ 101, 30 ապրիլի:

31. Որտե՞ղ է հիմա «նիւթով ու գրչութեամբ պատուական» ձեռագիրը,- «Սովետական Հայաստան», 1968, թիւ 171, 24 յուլիսի:

32. Մառը եւ հայ-վրացական բանասիրությունը,- «Մառը եւ հայագիտութեան հարցերը», Երեւան, 1968, էջ 58-69:

33. Եթեմիոս Զիդաբեանի «Πανοπλια δογματικη» երկի հին վրացերէն թարգմանությունը,- «Մառը եւ հայագիտութեան հարցերը», էջ 266-305:

34. Н. Я. Марр, Цаты (Iaθ) палеонтологически [Публикация],- Մառը եւ հայագիտութեան հարցերը», էջ 195-204:

35. К критике текста III послания католоса Авраама,- ВОН, 1968, N 10, стр. 41-64.

36. L'inscription arménienne de l'église de Djvari, REArm., Paris, 1968, t. V, pp. 109-139.

1969 թ.

37. К хронологии некоторых событий в Грузии и Армении конца XII века,- "Вестник Матенадарана", 1969, N 9, стр. 125-135.

38. Encore au sujet de l'inscription arménienne de l'église de Djvari, REArm., Paris, 1969, t. VI, pp. 393-411.

1970 թ.

39. Լեոն Մելիքսեթ-Բէկ,- «Մեր անուանի դասախօսները», Երեւան, 1970, էջ 171-172:

1971 թ.

40. Винительные формы в именительном по данным топонимики Армении (к постановке вопроса), ВОН, 1971, N 4, стр. 21-38.

41. Վրաց ժամանակագրություն (1207-1318), Երեւան, 1971, 222 էջ:

42. Թէոդորոս Զինուորի վկայարանութեան խմբագրությունները,- ԲԵՀ, 1971, թիւ 2, էջ 176-189:

43. Վրաց ուղեգրողի վկայությունները կեսառահայոց մասին,- «Հայրենիքի ձայն», 1971, թիւ 36, 8 սեպտեմբերի:

44. Ագաթանգեղոսի «Պատմութեան» հնագոյն պատասխաններ,- ԼՀԳ, 1971, թիւ 12, էջ 37-48:

1972 թ.

45. Ագաթանգեղոսի «Պատմութեան» մի հատուածի հին վրացերէն թարգմանությունը, («Հոփսիսիմեանց վկայարանությունը»),- ՊԲՀ, 1972, թիւ 1, էջ 63-76:

46. Ամբողջանում է մեր հնագոյն շրջանի պատմությունը [Հայ ժողովրդի պատմութեան Ա հատորի հրատարակութեան առթիւ],- «Հայրենիքի ձայն», 1972, թիւ 23, 7 յունիսի:

1973 թ.

47. Об издании и переводе одного отрывка из памятной записи Давида Кобайрского,- ИФЖ, 1973, N 2, стр. 183-188.

48. Վրացերէն արձանագրութիւնները Հայաստանում (Պղնձահանք),- ԼՀԳ, 1973, թիւ 1, էջ 39-58:

49. Դիտողութիւններ Օձունի արձանագրութիւնների վերծանութեան աղթի,- ԼՀԳ, 1973, թիւ 6, էջ 69-82:

50. Новые материалы о Рафаеле Данибегове,- "Вестник Ереванского университета", 1973, N 3, стр. 169-185.

51. Ղազար Փարպեցու «Պատմութեան» նորայայտ պատարիկը,- ԲՄ, 1973, թիւ 11, էջ 7-32: Հեղինակակից Կ. Ն. Իւզրաշեան:

1974 թ.

52. Վրացերէն արձանագրութիւնները Հայաստանում. Կողբաբար (Բարանա),- ԼՀԳ, 1974, թիւ 1, էջ 45-56:

53. Рец. на кн. *ოგობ აბუჯლოძე, ძველი ქართველი ების ლექსები, თბილისი, 1973*, -ИФЖ, 1974, N 1, стр. 242-245.

54. Եղվարդի ծածկագիր արձանագրութիւնը,- «Երեւանի համալսարան» (հանդէս), 1974, թիւ 1(18), էջ 36-40:

55. Յովհան Սարկաւա՞գ, թե՞ Յովհան Գորգ,- ՊԲՀ, 1974, թիւ 2, էջ 233-238:

56. Կոշի վրացերէն արձանագրութիւնների շուրջ,- ԼՀԳ, 1974, թիւ 11, էջ 51-64:

57. Վրացերէն արձանագրութիւնները Հայաստանում (Չանգիի),- «Հայագիտական հետազոտութիւններ», Երեւան, 1974, Ա, էջ 61-82:

58. Հատուած Ղազար Փարպեցու «Պատմութիւնից», - «Հայագիտական հետազոտութիւններ», Ա, 1974, էջ 194-226:

59. Неопубликованные страницы [подготовка писем Н. Мара, И. Орбели и Л. Мсерянца к печати, примечания и предисловие П. М. Мурадяна], - «Հայագիտական հետազոտութիւններ», I, 1974, էջ 227-402.

60. И. Орбели, *Надписи Мрена* [подготовка текста к печати, примечания П. М. Мурадяна], - «Հայագիտական հետազոտութիւններ», I, 1974, էջ 33-43.

1975 թ.

61. Грузинский перевод "Повествования" Аристакеза Ластиверци,- ВОН, 1975, N 2, стр. 108-112.

62. Փրկչական թուականի գործածութեան ժամանակագրութիւնը ըստ հայկական աղբիրների,- «Հանրապետական առաջին գիտական կոնֆերանս՝ նուիրուած հայ արուեստի եւ ճարտարապետութեան պրոբլեմներին» (զեկուցումների թեզիսներ), Երեւան, 1975, էջ 15-16: Хронология христианского летосчисления по армянским источникам, "Первая республиканская научная конференция по проблемам искусства и архитектуры Армении" (тезисы докладов), Ереван, 1975, стр. 39-40.

63. Հայագիտական վաստակով [Յակոբ Անասեան], - «Հայրենիքի ձայն», 1975, թիւ 32, 6 օգոստոսի:

64. Хронология систем летосчислений по армянским источникам ("Эра по Р. Х."), ВОН, 1975, N 10, стр. 77-94.

65. Рец. на кн. *ბაბუჯლოძე, ძველი ქართველი ლიტერატურის ოცნებოვანი, ტ. XII, 1973/4, 310 გვ., XIII, თბილისი 1974, 303 გვ., ИФЖ, 1975, т. 1, стр. 213-216.*

1976 թ.

66. Хронология систем летосчислений по армянским источникам ("Армянская эра"),- ВОН, 1976, N 1, стр. 49-64.

67. «Պալեոգրաֆիկ ուսումնասիրութեան» աղթիները,- «Երեւանի համալսարան» (տեղեկատու), 1976, թիւ 1(24), էջ 47-52:

68. Պաշտամունքային կառուցների հիմնարկութիւնն ու անակատիքը ըստ հայկական աղբիրների,- «Հանրապետական երկրորդ կոնֆերանս՝ նուիրուած Հայաստանի կուլտուրայի եւ արուեստի պրոբլեմներին» (զեկուցումների թեզիսներ), Երեւան, 1976, էջ 71-72: Строительство и освящение культовых сооружений по армянским источникам, "Вторая республиканская научная конференция по проблемам культуры и

искусства Армении" (тезисы докладов), Ереван, 1976, стр. 162-163.

69. Вопросы арменистики в трудах академика И. А. Джавахишвили (к 100-летию со дня рождения), (соавтор С. Т. Еремян),- ВОН, 1976, N 4, стр. 85-96.

70. Հարիրամեանկների միջով, հարիրամեանկների հետ [Սեդրակ Բարխուդարեանի վաստակը], - «Սովետական Հայաստան», 1976, 16 սեպտ.:

1977 թ.

71. Հայերէն բնագրով չպահպանուած վարքագրական երկու յուշարձան,- ԲՄ, 1977, թիւ 12, էջ 168-190:

72. «Մեփորեալ (մեփորել/միփորել)» վարչական տերմինը,- ԼՀԳ, 1977, թիւ 7, էջ 49-60:

73. Источниковеденческая характеристика "Синодика" Санаинского монастыря,- "Конференция по истории средневековой письменности и книги" (тезисы докладов), Ереван, 1977, стр. 62-63.

74. Ա. Գ. Ծանիձէ (հեղինակակից՝ Ս. Երեմեան),- ՊԲՀ, 1977, թիւ 3, էջ 57-64: А. Г. Шанидзе (соавтор С. Т. Еремян). Резюме на русск. яз.

75. Երոպական հայագիտութիւնը եւ Միխիթար Սեբաստացին,- «Սովետական մանկավարժ», 1977, թիւ 12, էջ 84-87:

76. Հայաստանի վրացերէն արձանագրութիւնները, Երեւան, 1977, 362 էջ:

77. Գրախօս., *ოგობ აბუჯლოძე, შრომები, ტ. I, თბ., 1975, 227 გვ., ტ. II, თბ., 1976, 287 გვ. [Իլիա Աբուլաձէ, Աշխատութիւններ, հտ. I, II],- ՊԲՀ, 1977, թիւ 4, էջ 237-240:*

1978 թ.

78. Վաստակաշատ հայագէտը (Լ. Խաչիկեանի ծննդեան 60-ամեակի աղթի),- ԼՀԳ, 1978, թիւ 7, էջ 106-111:

79. Культурная деятельность армян-халкедонитов в XI-XIII вках, Ереван, 16 стр.

80. Строительство и освящение культовых сооружений по армянским источникам,- "Научные сообщения" Государственного

музея искусства народов Востока, вып. X, Москва, 1978, стр. 127-137.

81. *L'activité culturelle des arméniens chalcédo-niens aux XI-XIII siècles*, Yérevan, 1978, 17 page.

1979 թ.

82. Ուրախալի, բայց մտահոգող սկիզբ [Գիտական ժամանագրութեան հրատարակութեան հարցեր], - «Սովետական Հայաստան», 1979, թիւ 63, 15 մարտի:

83. Грузинские приписки и записи в армянской рукописи 1317 года из Гладзора,- "Кавказ и Византия", вып. I, 1979, стр. 82-97.

84. Տերստի՝ հրատարակութեան պատրաստու եւ խմբագրում

1) Լ. Մելիքսեթ-Բէկ, Հայերը Վրաստանում,- "Кавказ и Византия", вып. 1, стр. 167-179:

2) Ե. Ս. Такайшвили, *Две церкви села Тандзии*, "Кавказ и Византия", вып. I, стр. 180-183.

85. «Տուհաց գաւառի» տեղորոշման հարցի շուրջ,- ՊԲՀ, 1979, թիւ 1, էջ 245-250:

86. Հայկ Պերպերեան (մահախօսական),- ՊԲՀ, 1979, թիւ 1, էջ 297-298:

87. Ծարտարապետ Թորոսակի շինարարական գործունէութեան ժամանակի խնդիրը,- «Հայաստանի մշակույթի եւ արուեստի պրոբլեմներին նուիրուած հանրապետապրոբլեմներին նուիրուած հանրապետապրոբլեմներին գիտական կոնֆերանս» (զեկուցի թեզիսներ), Երեւան, 1979, էջ 97-100: Проблема времени строительной деятельности архитектора Тодосака,- "Четвертая республиканская научная конференция по проблемам культуры и искусства Армении" (тезисы докладов), Ереван, 1979, стр. 237-239.

88. Աթենի Սիոնի նորայայտ հայերէն արձանագրութիւնը,- ՊԲՀ, 1979, թիւ 3, էջ 214-223:

89. Ակադ. Կ. Ս. Կեկելիձէ (ծննդեան 100-ամեակի աղթի),- ՊԲՀ, 1979, թիւ 4, էջ 25-34:

90. Գրախօս., Ա. Ա. Մանուչարեան, Բնութիւն Հայաստանի IV-XI դարերի շինարարական վկայագրերի, Երեւան, 1977,- ՊԲՀ, 1979, թիւ 4, էջ 237-243: Հեղինակակից՝ Ա. Ա. Աւագեան:

91. Գրախօս., Ի. Դրամբեան, Քոթայրի որմնակարները [И. Р. Драмбян, Фрески Кобайра, Ереван 1979],- «Սովետական Հայաստան», 1979, 13 հոկտեմբերի:

92. Գրախօս., Ա. Ա. Աւագեան, Վիմական արձանագրութիւնների բառարանութիւն,- «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», 1979, թիւ 2, էջ 201-204:

1980 թ.

93. Ղազար Փարպեցու մի տեղեկութեան պատմամշակութային նշանակութիւնը,- «Էջմիածին», 1980, Ա, էջ 54-57:

94. Կովկասագիտութիւն,- ՀՍՀ, V, էջ 630-631:

95. Источниковедческая характеристика "Синодика" Санаинского монастыря,- "Кавказ и Византия", вып. 2, 1980, стр. 73-80.

96. Персидский термин kandak/kande по армяно-грузинским источникам,- ИФЖ, 1980, N 4, стр. 262-268.

1981 թ.

97. Աթենի Սիոնը եւ նրա հայերէն վիմական յիշատակարանները,- «Գիտութիւն եւ տեխնիկա», 1981, թիւ 4, էջ 33-36:

98. К критике и интерпретации грузинской эпиграфики Армении, "ՁԵՅԵ" (ვხისა ღა ლოც. სერობ) 1981, N 3, стр. 174-181.

99. Иудейские общины Закавказья и этноним hrea/huria (иудей),- "Конференция: Культурные взаимосвязи народов Средней Азии и Кавказа с окружающим миром в древности и средневековье" (тезисы докладов), Москва, 1981, стр. 114-115.

100. Из армянской эпиграфики Грузии,- ИФЖ, 1981, N 4, стр. 210-226.

101. Պատմարանի վաստակը [ակադ. Մ. Ներսիսեանի ծննդեան 70-ամեակի առթիւ],-

«Հայրենիքի ձայն», 1981, 14 լույսարարի, թիւ 3:

102. Գրախօս., «Պատմութիւն Սեբեոսի», աշխատասիրութեամբ Գ. Վ. Աբգարեանի, Երեւան, 1979,- ՊԲՀ, 1981, թիւ 1, էջ 271-276:

1982 թ.

103. Ազգայնագետի հին վրացերէն խմբագրութիւնները, Երեւան, 1982, 269 էջ:

104. Принципы классификации книги в средневековой Армении,- "Русская и армянская средневековые литературы", Ленинград, 1982, стр. 164-172.

105. Кавказский культурный мир и культ Григория Просветителя,- "Кавказ и Византия", вып. III, 1982, стр. 5-20.

106. Ն. Մառ,- ՀՍՀ, հտ. VII:

107. Լ. Մելիքութեան,- ՀՍՀ, հտ. VII:

1984 թ.

108. Памятники византийской скульптуры из армянской церкви св. Георгия в Константинополе,- ИФЖ, 1984, N 1, стр. 152-156.

109. Новое в "Кавказском культурном мире" в XI-XIII веках,- "Кавказ и Византия", вып. IV, 1984, стр. 142-158.

110. Выдающийся ученый (к 120-летию со дня рождения академика Н. Я. Марра),- "Коммунист", 1984, N 296, 26 декабря.

111. Les sculptures byzantines de l'eglise arménienne Saint-Georges (Surb Georg) de Constantinople, REArm, N XVIII, 1984, pp. 125-133.

1985 թ.

112. Армянская эпиграфика Грузии (Картли и Кахети), Ереван, 1985, 227+XXVI стр.

113. Հայագիտութեան նոտիքալը (Ն. Մառի ծննդեան 120 եւ մահուան 50-ամեակը),- «Գիտութիւն եւ տեխնիկա»,- 1985, թիւ 5, էջ 50-52:

114. Соотношение текста и изображения в памятниках средневекового изобразитель-

ного искусства,- "Четвертый международный симпозиум по армянскому искусству" (тезисы докладов), Ереван, 1985, стр. 211-212.

115. Обращенные в хачкары вишапы-стелы из Елэгнадзора,- "Художественные памятники и проблемы культуры Востока." Сборник статей, Гос. Эрмитаж, "Искусство", Ленинградское отделение, 1985, стр. 20-26.

116. Строительство и конфессия церкви Тиграна Оненца по памятникам эпиграфики.- ИФЖ, 1985, N 4, стр. 174-190.

117. Վրացագիտութիւն,- ՀՍՀ, հտ. XI, էջ 507-508:

118. Հայերը Վրաստանում,- ՀՍՀ, հտ. XI, էջ 529-530:

119. «Վիրամիանի»,- ՀՍՀ, հտ. XI, էջ 463:

120. ვეფხისტყაოსანი სომეხთა შუგაბე-ბით (ნაწევები), տե՛ս "რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში", თბ., 1985, გვ. 440-445.

121. Գրախօս., «Վրաց պատմական վաերագրերի դիւան», Ա, XI-XIII դդ. վրաց պատմական վաերագրեր, կազմեցին եւ հրատարակութեան պատրաստեցին Թ. Ենոքիձէն, Վ. Սիլոգասան, Ն. Շոշիաշվիլին, Թբիլիսի, 1984,- ՊԲՀ, 1985, թիւ 1, էջ 218-219: Рец. на кн. ქართული ისტორიული საბუთები IX-XIII სს.

1986 թ.

122. Գ. Ն. Սարգսեան (ծննդեան 60-ամեակի առթիւ),- ՊԲՀ, 1986, թիւ 2, էջ 206-208:

123. The Epigraphic Heritage of Mediaeval Armenia, Moscow, 1986, 12 p.

124. К предыстории литературного полиглотизма в средневековой Армении. "Армянская и русская средневековые литературы", Ереван, 1986, стр. 118-130.

125. Դասական հանդուրժողականութեան եւ ազգամիջեան համերաշխութեան գաղափարը XII-XIII դդ. հայ մատենագիրների կերտում,- «Հայ միջնադարեան գրականութեան միջազգային գիտաժողով» (գեկուցումների թեզիսներ), Երեւան, 1986, էջ 147-148: Նույնը ուսերէն եւ ֆրանսերէն:

126. По поводу статьи Р. Бартикяна "Мнимое упоминание" Картлийской царицы" в армянской надписи Апенского Сиона",- ВОН, 1986, N 7, стр. 75-76.

127. Les principes de la classification des livres en Arménie médiévale, "Etudes arméniennes in memoriam Haïg Berberian", Lisboa, 1986, p. 591-600.

1987 թ.

128. Грузинский административный термин мегуна/мегуине в армянской надписи из Канакера,- "Резюме докладов симпозиума "Вопросы истории и структуры картвельских языков", Тбилиси, 1987, стр. 22 (английский перевод см. стр. 52).

129. К 100-летию со дня рождения академика А. Г. Шанидзе,- ИФЖ, 1987, N 1, стр. 23-24 (տպագրումը է խմբագրական կոլեկիայի անունով):

130. Ակադ. Ակակի Ծանիձէի հայագիտական եւ հայ-վրացական բանասիրութեանն առնչուող աշխատութիւնների մատենագիտութիւն,- ՊԲՀ, 1987, թիւ 1, էջ 235-237:

131. Հայոց միջնադարեան արուեստի մոտացութեան տրուած մի հազուագիտ յուշարձան,- «Հայաստանի մշակութի եւ արուեստի պրոբլեմներին նուիրուած հանրակետական 6-րդ կոնֆերանս» (գեկուցումների թեզիսներ), Երեւան, 1987, էջ 40-41:

132. Проблемы конфессиональной ориентации церкви Оненца (критический анализ источников и литературы),- "Кавказ и Византия", вып. V, стр. 36-66.

133. Пример благородного служения науке (к 100-летию со дня рождения акад. И. А. Орбели),- "Коммунист", 1987, 11 ноября.

134. Դասական հանդուրժողականութեան եւ ազգամիջեան համերաշխութեան գաղափարը ԺԳ դարի Հայաստանում,- «Էջմիածին», 1987, ԺԱ-ԺԲ, էջ 78-82:

135. A propos de l'article de H. Bartikian: "La mention imaginaire de la "Reine de Kartli" dans l'inscription arménienne du Sioni d'Ateni",- "Revue des études géorgiennes et caucasiennes", Paris, 1987, n. 3, pp. 157-158.

136. Кружева на камне [рец. на книгу: А. Л. Якобсон, Армянские хачкары].- "Коммунист", 1987, N 94, 15 марта.

137. «Այր իմաստուն եւ զօրաւոր» [ակադ. Յ. Օրբելի].- «Հայրենիքի ձայն», 1987, թիւ 47, 18 նոյեմբերի:

138. И физик, и лирик [рец. на кн. М. Г. Пештмалджяна, Памятники армянских поселений].- "Коммунист", 1987, 2 августа.

139. Գրախօս., M. Stone, The Armenian Inscriptions from the Sinai,- ՊԲՀ, 1987, թիւ 2, էջ 235-237:

1988 թ.

140. Арменистика: насущные проблемы.- "Коммунист", 1988, N 7, 9 января.

141. Երեւելի կովկասագէտ-միջնադարագէտը [ակադ. Ս. Տ. Երեւեանի ծննդեան 80-ամեակի առթիւ].- «Գիտութիւն եւ տեխնիկա», 1988, թիւ 4, էջ 25-28:

142. "Мир ислама" в оценке армянских книжников XII-XIII вв. Мхитара Гоша и Вардана Айгекци.- "Взаимодействие и взаимовлияние цивилизаций и культур Востока", Третья всесоюзная конференция востоковедов, Москва, 1988, стр. 29-30.

143. Армянская эпиграфика Грузии: Тбилиси, Ереван, 1988, 136+42 стр.

144. Как издавались "Путешествия".- "Коммунист", 1988, N 149, 25 июня. Հայերէն թարգմ. տե՛ս «Բանուոր» (Լեւոնակաւան), 1988 թ., 9-10 յուլիսի:

145. Նոր արշաւանք ի Հայս կամ՝ Թէ ինչպէս են նենգափոխում պատմութիւնը,- «Գրական թերթ», 1988, 1 յուլիսի: Հեղինակակից՝ Գ. Սարգսեան:

146. Нагорный Карабах с древних времен до 1917 г.,- "Нагорный Карабах" (историческая справка), Ереван, 1988, стр. 8-22. Соавтор Г. Х. Саркисян.

147. Պատմական միտումնաւոր հայեացք կամ «Մախաթն ուրիշի վրայ փորձելուց առաջ ասեղը քո վրայ փորձիր»,- «Գրական թերթ», 1988, 26 օգոստոսի:

148. Վերակառուցումը եւ սովետահայ պատմագիտութիւնը,- ՊԲՀ, 1988, թիւ 2, էջ 18-19:

149. Նախադասութիւն՝ մահուանից յետոյ [Արրահամ Երեւանցու երկի ուուերէն նոր հրատարակութեան առթիւ].- «Գրական թերթ», 1988, 4 նոյեմբերի:

150. "Бунятовщина" не видно конца.- ВОИ, 1988, N 5, стр. 41-48. Соавтор Г. Х. Саркисян.

151. Грузинский административный термин мегуна/мегуине в армянской надписи из Канакера,- "პირველი საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები", თბ., 1988, გვ. 167-174.

152. Крупнейший сотрудник отечественной науки (к 120-летию со дня рождения и 50-летию смерти акад. Н. Я. Марра).- "Кавказ и Византия", вып. VI, 1988, стр. 5-13.

153. Хронология систем летосчислений по армянским источникам ("Грузинский хроникон").- "Кавказ и Византия", вып. VI, 1988, стр. 61-71.

154. Материалы к научной биографии акад. Н. Я. Марра,- "Кавказ и Византия", вып. VI, 1988, стр. 276-290.

1989 թ.

155. Кому воздать сторицей?,- "Коммунист", 1989, N 98, 25 апреля.

156. Упрощенный подход мешает выяснению этнических проблем,- ВИ, 1989, N 5, стр. 77-78.

157. Հայերը Ադրբեջանի գիտնականների դատի առաջ,- «Գրական թերթ», 1989, 1 սեպտեմբերի:

158. Фальшивые голоса, или Как извращается история Нагорного Карабаха.- "Коммунист", 1989, N 227, 30 сентября.

159. Գիտնականի դիմանկարի մանրամասներ [ի լրումն «Օգոսեօկ» հանդէսում տպուած Զ. Բունիեաթովի դիմանկարի].- «Հայրենիքի ձայն», 1989, թիւ 20, 17 մայիսի, էջ 5-6:

1990 թ.

160. Հերթական գոհր Հասան Զալալեանցն է («Աղուանից Պատմութեան» ոուերէն հրատարակութեան առթիւ).- «Գրական թերթ», 1990, թիւ 8, 16 փետրուարի:

161. "Грузины григорианского вероисповедания?!" Миф или реальность?,- "Эпоха", 1990, N 8, 11 октября.

162. Несколько слов о работе проф. А. Карсеци. См. А. Карсеци, Конфликты между народами и пути их преодоления. К проблеме Нагорного Карабаха,- "Айастан", Ереван, 1990, стр. 4.

163. Պրոֆ. Լենոն Մելիքսեթ-Բէկ,- ՊԲՀ, 1990, թիւ 3, էջ 63-69:

164. История - память поколений (проблемы истории Нагорного Карабаха). Ереван, 1990, 158 стр.

165. За что ратует Хаджибейли?,- "Голос Армении", 1990, N 273, 7 декабря.

166. Նոտիրուածութեան անհարկի ճիգեր [ի պաշտպանութիւն Լ. Խաչիկեանի ազնի յիշատակի].- «Գրական թերթ», 1990. 13 յուլիսի:

1991 թ.

167. "У Али лишь плов на уме". [по поводу нового издания книги И. Чавчавадзе "Армянские ученые ..."].- "Республика Армения", 1991, N 4, 6 января.

168. Ժողովուրդ, թէ՞ համայնք [Գուրդ եւ Եզդի յարաբերակցութեան շուրջ].- «Գրական թերթ», 1991, 8 մարտի:

169. Նիւթեր վիրահայոց պատմութեան,- «Ասպնջակ», 1991, թիւ 5, 10 յունիսի:

170. Արցախը վրացական նորայայտ ձեռագրերում,- «Գրական թերթ», 1991, 24 մայիսի:

171. «Պրոլետկուլտականութիւն»... գիտութեան մէջ [Խորենացու եւ խորենացիագիտութեան հարցի շուրջ].- «Հայաստանի Հանրապետութիւն», 1991, 28 յունիսի:

172. "Пролеткульт" в науке [по поводу вопроса Хоренаци и хоренациоведения]. Текс-тологические наблюдения,- ՊԲՀ, 1991, թիւ 1, էջ 140-144:

173. К освещению проблем истории и культуры Кавказской Албании и Восточных

провинций Армении, составил П. М. Мурадян, Ереван, 1991, 519 стр.,

174. Нагорный Карабах с древних времен до 1917 г.,- "К освещению проблем ...", стр. 37-49. см. N 173.

175. Два искаженных издателем памятника: а) Ганс Шильтбергер, Путешествия .... б) Армянская анонимная хроника,- "К освещению проблем ...", стр. 225-235. см. N 173.

1992 թ.

176. Zustand und Hauptaufgaben der armenologischen Untersuchungen,- "Armenisch-Deutsche Korrespondenz", N 75, 1992, März, S. 50-52.

177. «Անի» տեղանունը,- «Անի», 1992, թիւ 1, էջ 18-19:

178. Միջնադարեան փայտափորագրութեան նորայայտ յուշարձան,- «Գրական թերթ», 1992, թիւ 24, 28 օգոստոսի:

179. Վրաստան, «Հայաստանի յարակից երկրների պատմութիւն» (ձեռնարկ միջնակարգ դպրոցի 7-րդ դասարանի համար), Երեւան, 1992, էջ 122-159: Հեղինակակից՝ Լ. Մարգարեան:

180. Աղուանք, նոյն տեղում, էջ 160-183: Հեղինակակից՝ Լ. Սուազեան:

181. Ադրբեջան, նոյն տեղում, էջ 183-196: Հեղինակակից՝ Պ. Չորանեան:

182. Մովսէս Խորենացու «Հայոց Պատմութեան» բնագրական հետքերը 6-7-րդ դարերի երկերում,- «Էջմիածին», 1992, Զ-Է, էջ 85-98:

183. Հայաստան-Վրաստան [1992 թ. սեպտեմբերի 24-ին կայացած քննարկման համաժողովի տղագրութիւն], «Հայաստանը եւ իր անմիջական հարեանները», Երեւան, 1992, էջ 70-76:

184. Հայաստան-Թուրքիա, նոյն տեղում, էջ 34-35:

185. Յարգենք գիտական ճշմարտութիւնը,- «Ազատամարտ», 1992, թիւ 50, 11-17 դեկտեմբերի, էջ 13:

1993 թ.

186. «Ցուրտ օրերի տաք մտաբերումներ» [յիշողություններ Յ. Անասեանի մասին], - «Հայրենիքի ձայն», 1993, թիւ 3, 9 փետրուարի:

187. *Importance des citations bibliques rencontrées dans les documents littéraires et épigraphiques medievax Arméniens*, - "Armenia and the Bible", edited by Christoph Burchard, Atlanta, Georgia, 1993, pp. 171-179.

188. *Կերպարուեստի միջնադարեան յուշարձանների պատկերի եւ մակագրութեան առնչությունները*, - «Յուշարձան», թիւ 2, 1993, էջ 143-149:

189. *Դաւանական հանդուրժողականութեան եւ ազգամիջեան համերաշխութեան գաղափարը ԺԲ-ԺԳ դարերի Հայաստանում*, - «Գանձասար», Դ, 1993, էջ 95-108:

190. *Ein Volk oder ein Gebiet?*, - "Armenisches Berg-Karabach/Arzach im Überlebenskampf. Christliche Kunst-Kultur-Geschichte, Hg. Manfred Richter, Berlin. 1993, S. 107-111.

191. *Ստուգաբանական սրբագրումներ*, - ԼՀԳ, 1993, թիւ 3, էջ 104-106:

192. *Nerses v. Lambron*, - "Lexikon des Mittelalters", t. VI (1993), S. 1095.

1994 թ.

193. *Kult des Heiligen Nikolaus des Wundertäters und das armenische Mittelalter*, - "Grün Magazin", Januar-März, 1994, S. 40-43.

194. Ն. Արոնց, «Հայաստանի սահմանների խնդիրը» (հրապարակում), - «Ազատամարտ», 1994, թիւ 18, 22-29 ապրիլի, էջ 6-7:

195. *Ընթերցող գտնելու ոչ պարկեշտ եղանակ [Սերո Խանգաղեանի «պատմական կոնցեպցիան»]*, - «Հայաստանի Հանրապետություն», 1994, 14 մայիսի:

196. *Բնագրագիտական դիտարկումներ («բամեւնգաւ/բամբէն-ցաւ/բամբնցաւ» եւ «տանուտրություն»)*, - ՊԲՀ, 1994, թիւ 1-2, էջ 176-182:

197. *Դաւիթ Քորայրեցիի եւ նրա «Պատճառները»*, - «Գանձասար», Ե, 1994, էջ 158-168:

198. *Հայոց լրագրութեան առաջնելը («Ազդարար»-ի 200-ամեակի առթիւ)*, - «Ժամանակ» (Կ. Պոլիս), 1994, 17-19 հոկտեմբերի: Նույնը արեւմտահայերէն, «Մարմարա», 20-22 հոկտեմբերի:

199. Գրախօս., *Գիտական արժանապատուութեամբ գրուած դասագիրք*, - «Ազատամարտ», 1994, թիւ 8, 25 փետրուարի, էջ 15:

1995 թ.

200. *Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեան, «Տեղեկութիւն ի վերայ համազգային եկեղեցական ընտրողական ժողովոյ վասն ընտրութեան հայրապետին ամենայն Հայոց»*: Հրատարակութեան պատրաստեցին՝ Պ. Մուրադեան, Վ. Սերովբեան: Ստամպոլ, 1995, էջ 54:

201. *Նամակ խմբագրութեանը [Ո՞վ է Ձ. Բուհեաթովի գրքի գրախօսութեան իրական հեղինակը]*, - ՊԲՀ, 1995, թիւ 1, էջ 260-266:

202. *Վաստակաշատ հայագէտը*, - Լեւոն Խաչիկեան, «Աշխատություններ», հո. Ա., 1995, էջ 9-14:

203. *Պատկերների տեսական ու գործառական խնդիրը ԺԲ-ԺԳ դարերի մատենագիրների երկերում*, - «Հայ արուեստի հանրապետական 7-րդ գիտական կոնֆերանս» (գեկուցումների թեզիսներ), Երեւան, 1995, էջ 47-49:

204. *Идея конфессиональной толерантности и межнационального согласия в армянской книжности XII-XIII веков*, ИЖФ, 1995, N 2, стр. 187-194.

205. *Էմանուէլ Արզումանի Պիւզեան (մահախօսական)*, - ՊԲՀ, 1995, թիւ 2, էջ 269-270 (հեղինակակից Վ. Ս. Նալբանդեան):

206. «Հարկը՝ հարկատրաց, պատիւն՝ արժանատրաց» [Մ. Հասրաթեանի «Պատմական իրանը եւ Հայաստանը» յօդուածի վերատպութեան առթիւ], - «Գարուն», 1995, թիւ 10, էջ 74:

207. *Սուրբ Նիկողայոս Աքանջեազործը եւ հայոց միջնադարը*, - «Ծողակաթ», Ստամբոլ, 1995, էջ 13-28:

208. *Կովկասեան մշակութային աշխարհը եւ Հայաստանը*, - ՊԲՀ, 1995, թիւ 1-2, էջ 117-136:

209. Գրախօս., *Mxitar Sasneci's Theological Discourses. Edited by Peter Cowe, Lovain, 1993*, - «Ծողակաթ», 1995, էջ 201-203:

210. Գրախօս., *Basilio di Cesarea, Il Libro delle Domande (Le Regole). Edito da Gabriella Uluhogian, Lovanii, 1993 (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium), vol. 536, 537, Scriptorum Armeniaci, tomus 19-20, p. 310+232*,

211. Գրախօս., *Répertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits arméniens. Par Bernard Coulie, Brepols-Turnhout, 1992*, - «Ծողակաթ», 1995, էջ 204-212:

1996 թ.

212. *Н. Я. Марр. Кавказский культурный мир и Армения. Составление, редакция, предисловие и комментарии П. М. Мурадяна. Ереван, 1996, 400 с.*

213. *Սուրբ Ծուշանիկի Վկայաբանութիւնը*, - "Armeno-Georgica" 3, Երեւան, 1996, 218 էջ: [Բնագրի ի ձեռն չ. Գ. Մազունտեանի անգլերէն թարգմանութիւնը տե՛ս «Սիոն», 1997, էջ 329-339, նաեւ առանձին գրքով: The Passion of Saint Shushanik. A New Translation of the Principal and Lesser Texts Father Krikor Maksoudian, New York, 1999].

214. *Le monde culturel caucasien et l'Arménie*, - "Arménie entre Orient et Occident", Paris, 1996, pp. 71-77.

215. *Մխիթար Գօշ, Թուղթ առ Վրացիան*, աշխատասիրութեամբ Պ. Մուրադեանի, - «Գանձասար», Զ, Երեւան, 1996, էջ 336-402:

216. *Մեր արդիւնաշատ պատմաբանը (ակադ. Գ. Սարգսեանի ծննդեան 70-ամեակի առթիւ)*, - «Հայաստանի Հանրապետություն», 1996, 5 ապրիլի: Հեղինակակից՝ Բ. Ն. Առաքելեան:

217. *Հայոց էթնիկ ինքնութեան մշակութային ազդակները միջնադարում*, - «Ռ. Դրամբեանի յիշատակին նուիրուած գիտաժողովի գեկուցումների թեզեր», Երեւան, 1996, էջ 16-17:

218. *Հայագիտութեան երէկն ու վաղը*, - «Գրական թերթ», 1996, թիւ 30, 3 դեկտեմբերի:

219. *Идея конфессиональной толерантности*, - *Marra mundi - Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя*, Львів-Київ-Нью-Йорк, 1996, стр. 104-112.

220. *Birkaç söz*, - "Hemşin gizemi", Levon Haçikyan, Hemşin Ermenileri tarihinden sayfalar, Istanbul, 1996, s. 5-6.

1997 թ.

221. *Հարկադրեալ մեկնաբանութիւն [պատասխան մի նորաթուխ «սայթնովագէտի»]*, - «Գիտություն», 1997, ապրիլ, թիւ 9: Նույնը ռուսերէն «Голос Армении» թերթում:

222. *Идея конфессиональной толерантности и межнационального согласия в армянской книжности XII-XIII веков*, Ереван, 1997, 15 стр.

223. *Վաղեմի աւանդոյթի նորոգեալ կիրառում [թարգմանական արուեստի մասին]*, - Խաչիկ Ծիպրան, Տիրոջ ձայնը: Հայացուց՝ Գարեգին Արքեպ. Գազանչեան, Խթանպոլ, 1997, էջ 3-5:

224. *Անուանի գիտնականը եւ ջերմ հայրենասէրը (Յովսէփ Օրբելու ծննդեան 110-ամեակի առթիւ)*, - ՊԲՀ, 1997, թիւ 2, էջ 27-32:

225. *Երկու խօսք [Ծնորհք Արքեպ. Գալուստեանի «Հայագիտութեան առթիւ»]*, Երեւան, 1997 թ., էջ 7-8:

226. *«Կարբերովն/Քաղկեդոն» ընթերցումը վաղ միջնադարեան արքիւրներում*, - «Սիոն», 1997, թիւ 7-12, էջ 306-311: Чтение Каркедон/Калкедон в раннесредневековых источниках.

1998 թ.

227. *Административный термин «кетобар» в надписи 1286 г. из Ошакана*, - "Caucasica". The Journal of Caucasian Studies, vol. 2, 1998, Tbilisi, pp. 183-188.

275. "Они пишут для грузин, а не для науки" (по поводу очередного похабства некоего Б. Арвеладзе),- "Новое время", 2002 г., 18 сентября, стр. 2, 7. Հայերէն թարգմանութիւնը տե՛ս «Ասպնջակ», 2002 թ., 1-15 հոկտեմբերի, 16/42, նաև 16-30 հոկտեմբերի, 17/43:

276. «Վարք և Մեսրոպ Մաշտոցի» երկի քննական հրատարակութեան աշխատանոցի հարցը,- «Մաշտոցեան ընթերցումներ», [գեկուցումների դրոյթներ], Օշական, 2002 թ., էջ 21-22:

277. От редактора,- Иосиф Орбели, Избранные труды, том II, вып. 2, Ереван, 2002, стр. 5-6.

278. Գրախօս., Н. В. Арутюнян, "Корпус урартских клинообразных надписей", Ереван, 2002 г., 542 стр.,- ՀԱ, 2000 թ., թիւ 1-12, էջ 473-482 [լոյս է տեսել 2002 թուականին]:

279. Служитель добра и справедливости. (к 100-летию со дня смерти Григория Джаншиева- "Армянский переулоч", М., 2002, N 1(5), с. 5-8).

280. Forming and Functioning of the Armenian Community in Tbilisi.- International Conference "Tbilisi in the nineteenth century", Abstracts, Tbilisi, 2002, p. 51-54.

2003 թ.

281. Հայագիտութեան ճգնակեաց սպասուորը,- «Ժամանակ» (Գ. Բամպուքճեանի ծննդեան 80-ամեակի առթիւ):

282. Ս. Միսէրն Սիւնակեաց կրտսերի վարքը (հայերին վերաբերող մի հրաշագործութեան կապակցութեամբ),- ՀԱ, 2001, թիւ 1-12, էջ 467-476 (լոյս է տեսել 2003-ին):

283. Աղբիւրների ուսումնասիրութեան եւ հրատարակութեան ձեռքբերումներն ու անելիքները,- Հայագ. միջազգ. համաժողով, գեկուցումների դրոյթներ, Երեւան, 2003, էջ 66-68:

284. Ղազար Փարպեցի,- ՀԱ, 2002, թիւ 1-2, էջ 207-228 (լոյս է տեսել 2003-ին):

285. The Epigraphic Heritage of Mediaeval Armenia, Yerevan, 2003, 15 p.,

286. Կորիւն եւ Մաշտոցի վարքը,- «Մատենագիրք Հայոց», հտ. Ա, Անթիլիաս-Լիբանան, 2003, էջ 227-8: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

287. Փաւստոս Բուզանդի «Պատմութիւն Հայոց»-ը,- նոյն տեղում, էջ 275: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

288. Եղիշէ եւ «Բան վասն Հայոց պատերազմին»,- նոյն տեղում, էջ 517: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

289. Ագաթանգեղոսը եւ առաջին «Հայոց պատմութիւնը»,- Մատենագիրք Հայոց, հտ. Բ, Անթիլիաս-Լիբանան, 2003, էջ 1201: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

290. Մովսէս Խորենացի եւ իր «Պատմութիւն Հայոց»-ը,- նոյն տեղում, էջ 1739-1740: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

291. Ղազար Փարպեցի եւ իր «Պատմութիւն Հայոց»-ը,- նոյն տեղում, էջ 2199: Հեղինակակից՝ Կ. Իւզբաշեան:

292. Մովսէս Խորենացու Պատմութեան՝ Ներսէս Լամբրոնացու օրհնակը,- «Հայկազեան հայագիտական հանդէս», Բէլյուրթ, 2003, թիւ 29, էջ 149-161:

2004 թ.

293. Հանրագիտական երկու ձեռքբերումներ,- «Հայաստանի Հանրապետութիւն», 2004, 21 մայիսի, թիւ 92 (3471), էջ 3:

294. Ներսէս Աշտարակեցիին ազգային վիճագրագիտութեան առաջնեկ,- «Ներսէս Աշտարակեցի՝ Պաշտպան հայրենեաց», (գիտաժողովի հիմնադրոյթներ), [Երեւան], 2004, էջ 35-36:

295. Գրախօս., «Պատճէն տումարի» (Է-ԺԵ դարեր) պարտաւորեցնող հրատարակութիւն,- «Էջմիածին», 2004, Դ, էջ 111-113:

296. Նամակ Յակոբ Անասեանին,- Յակոբ Ա. Անասեան, «Նամականի» (ընտրանի): Կազմեց՝ Հենրիկ Անասեան, Երեւան, 2004, էջ 171:

297. Stages and features of «Caucasian cultural world» formation,- Международный конгресс востоковедов, тезисы, I, М., 2004, стр. 266-267.

298. Դիտարկումներ աւանդաբար Ս. Մեսրոպի ընդօրինակութիւն համարող Աւետարանի շուրջ,- «Հայ մեկնողական գրականութեան դպրոցները» գիտաժողովի գեկուցումների ամփոփումներ, սեպտ. 22-24, 2004 թ., էջմիածին, էջ 14-15:

299. Рец. на "Атлас истории Армении" Е. плод многолетнего труда профессионала,- "Голос Армении", 2004, 9 ноября, стр. 3.

300. Его труды ежедневно по многу раз снимаются с книжной полки (к 125-летию со дня рождения Ерванд Тер-Минасяна),- "Голос Армении", 2004, 2 декабря, стр. 7.

301. Միջնադարեան Հայաստանի վիճագրական ծառայութիւնը,- «Հայագիտութեան արդի վիճակը եւ զարգացման հեռանկարները», գեկուցումների ժողովածու, Երեւան, 2004, էջ 248-253:

302. Աստուածաշնչի հայկական խմբագրութեան բնագրական քննութեան աղբիւրները (Աթոսի 978 թ. գրչագիրը),- Bnagirk yišatakac. Dall' Italia e dall' Armenia. Studi in onore di Gabriella Uluhogian, a cura di Valentina Calzolari, Anna Sirinian, Bogos Levon Zekian, Boloyna, 2004, p. 45-66.

303. «Վասն աւուրն Կիրակէի» ճառի հայերէն եւ վրացերէն թարգմանութիւնների առնչութեան խնդիրը,- «Էջմիածին», 2004, Զ, էջ 118-124:

304. Предисловие [к книге Левона Бабаяна, «Лорис Меляков»], Ереван, 2004, стр. 5-6.

305. Դիտարկումներ աւանդաբար Ս. Մեսրոպի ընդօրինակութիւն համարող Աւետարանի շուրջ,- «Հայկազեան հայագիտական հանդէս» ԻԴ, Բէլյուրթ, 2004, էջ 59-68:

2005 թ.

306. Кавказ и Восток Николая Марра,- "Голос Армении", 15 февраля, 2005 г.

307. Երկու խօսք. Մկրտիչ Ներսիսեան, «Հայոց ցեղասպանութեան անհերքելի փաստաթղթեր», Երեւան, 2005, էջ 5-6, 179-180:

308. Խմբագրի մտորում. Ռ. Ե. Փիլիպոսեան, «Փարսի», Երեւան, 2005, էջ 03:

309. Հայոց մշակութային կորուստները Մեծ Եղեռնի տարիներին 1915-1922 թթ,- «Հ. Աճառեան» համալսարանի «Առաքել» թերթ, 2005, թիւ 5(95), ապրիլ, էջ 3-4:

310. «Կովկասեան մշակութային աշխարհի» ձեւաւորման պարբերաշրջաններն ու առանձնայատկութիւնները (ակադ. Ն. Մառի ծննդեան 140 եւ մահուան 70-ամեայ տարելիցի առթիւ),- «Գիտութիւն», ապրիլ, թիւ 3 (180), թիւ 4 (181), 2005:

311. «Կովկասեան մշակութային աշխարհի» աղուանակն էջի նոր ընթերցում,- Հայ գրերի գիտի եւ Ամարասի դպրոցի հիմնադրման 1600-ամեակին նուիրուած կրթական միջազգային գիտաժողով, Երեւան 2005, էջ 93-94: Նաև՝ «Մաշտոցեան է ընթերցումներ», գեկուցումների հիմնադրոյթներ [Երեւան, 2005], էջ 17-18:

312. Необходимы незамедлительные действия,- "Голос Армении", 26 июля 2005 г.

313. Սուրբ Ծուշանիկի վկայաբանութիւնը,- «Մատենագիրք Հայոց», հտ. Գ, Զ դար, Անթիլիաս-Լիբանան, 2004, էջ 25-26:

314. Մովսէս Յուրտաեցիին ու իր թղթերը,- նոյն տեղում, էջ 469-470:

315. Մովսէս Բ. Եղիվարդեցիին եւ իր թուղթը,- նոյն տեղում, էջ 527-528:

316. [VII դարի Հայոց մատենագրութիւնը] կազմողների կողմից,- Մատենագիրք Հայոց, հտ. Դ, է դար: Անթիլիաս-Լիբանան, 2005, էջ IX-XI:

317. Արրահամ Աղբաթանեցիին եւ իր թղթերը,- նոյն տեղում, էջ 3-4: Հեղինակակից՝ Ալեքսան Թակոբեան:

318. Երուանը Տէր-Միմասեան (1879-1974),- «Նշանատր ճեմարանականներ», պրակ Ա, «Նշանատր ճեմարանականներ», էջ 395-404: Նոյնը որոշ էջմիածին, 2005, էջ 395-404: Տէր-Միմասեան, փոփոխութեամբ տե՛ս Ե. Տէր-Միմասեան, «Յուշեր իմ կեանքից», Երեւան, 2005, էջ 5-16:

319. Սահակի եւ Մեսրոպի «Կատարեալ պատմութեան» խնդիրը,- ՊԲՀ, 2005, թիւ 2, էջ 154-165:

320. Գրախօս., Ջազա Ալեքսիսէ, «Կովկասեան Աղուանքի գրչութիւնը», լեզուն եւ դպրութիւնը,- ՊԲՀ, 2005, թիւ 2, էջ 330-336:

«უღი ხეღნიწერი», მოხსენებდათა ოქციონები, თბილისი, 2009, გვ. 108-109.

367. «Կոչումներ փախցնելու անբարոյականութիւնը մտել է գիտութիւն».- «168 ժամ», թիւ 117, նոյեմբերի 14-16 էջ 5:

368. Նշմարներ Դաւիթ Կիրոսաղատի - Տայքի հայոց բարբառի մասին.- «Էջմիածին», 2009, Եր., էջ 96-105:

369. Նիւթեր հայոց ձեռագրերի մատենագիտութեան պատմութեան, - «Էջմիածին», 2009, Ժ, էջ 106-112:

370. Երանց յանձնարարները յայտնաբերելու ցանկը.- «Նախնային» շաբաթաթերթ, 2009, Գ, էջ 563-565. Նոյնը անգլերէն՝ անդ, էջ 781-782:

371. Отзыв на диссертацию Н.Н. Гугушвили «Образ женщины средневековой Грузии (замужество, семейство, развод)».- «Նախնային» շաբաթաթերթ, 2009, Գ, էջ 799-760.

2010 թ.

372. ԺԸ դարի առումախի վաւերագրեր Լօռնից.- «Հանդէս ամսօրեայ», թիւ 1-12, էջ 29-38:

373. Լեւոն Մելիքեթ-Բէկ, Պատմա-բանասիրական արարտումներ: Աշխատասիրութեամբ Պարոյր Մուրադեանի: Ա. Էջմիածին, 2010, 496 էջ:

374. Երանց յանձնարարները յայտնաբերելու ցանկը.- «Նախնային» շաբաթաթերթ, 2009, Գ, էջ 563-565. Նոյնը անգլերէն՝ անդ, էջ 781-782:

375. Բնագրագիտական դիտարկումներ. 1. «Մուլերիկ» թէ «Մուտերիկ»: 2. «Ձեռագիր նորին ինքեան Գրիգորի Նարեկացու».- «Էջմիածին», 1910, Ե, էջ 72-80:

376. Обладатель «трех родных языков» (К 120-летию со дня рождения проф. Л.М. Меликсет-Бека). — «Голос Армении», 9 декабря, 2010 г. стр. 5.

377. Նիւթեր պարսից քրիստոնէութեան պատմութիւնից (Ս. Գոլանդուխտի վարքը).- «Գանձասար», Ը, Եր., 2010, էջ 145-153:

378. Л. М. Меликсет-Бек, Источниковедческие заметки. Составил и редактировал П.М. Мурадян, Ереван, 2010, 135 стр.

379. Два искаженных издателем памятника. I, Ганс Шильтбергер, Путешествия.— «Աշխատանքային տետրեր», «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդէսի լաւելում 4(16), 2010, էջ 113-118: ծան. Համապատասխան քաղուած է «К освещению проблем истории и культуры Кавказской Албании...», т. I, Ереван, 1991, сс. 225-230 ժողովածոյից:

2011 թ.

380. Миф или реальность? [Еще раз о «грузинах-григорианах»], - «Голос Армении», 9 июня, 2011, стр. 5.

381. ԺԱ-ԺԳ դարերի հայ-վրացական դասական խնդիրները եւ Մխիթար Գոշի «Առ վրացիս» թուղթը: Ա. Էջմիածին, 2011, 288 էջ:

Պ. Ս. Մուրադեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած աշխատութիւններ

1. Ն. Մառը եւ հայագիտութեան հարցերը, Երեւան, 1968, 306 էջ:

2. Վ. Հ. Բողոյեան, Հայ ազգագրութիւն, Եր., 1973, 287 էջ (Կ. Սեդրոսեանի գործակցութեամբ):

3. Ա. Գ. Աբրահամեան, Հայոց գիր եւ գրչութիւն, Երեւան, 1973, 371 էջ:

4. Հայագիտական հետազոտութիւններ, արակ Ա, Երեւան, 1974, 431 էջ:

5. "Кавказ и Византия", вып I, 1979.

6. "Кавказ и Византия", вып II, 1980.

7. Հ. Մարգարեան, Հիւսիսային Հայաստանի եւ Վրաստանի ԺԲ դարի պատմութեան մի քանի հարցեր, Երեւան, 1980, 254 էջ:

8. Պ. Ա. Չոբանեան, Վրացական ուղեգրութիւնները եւ նրանց տեղեկութիւնները հայերի մասին, Երեւան, 1981, 197 էջ:

9. "Кавказ и Византия", вып III, 1982.

10. Մխիթար Անեցի, Մատենա աշխարհավէպ հանդիսարանաց, աշխատասիրութեամբ Հ. Գ. Մարգարեանի, Երեւան, 1983, 139 էջ:

11. Ակակի Ծանիձէ, Հին վրացերէնի քերականութիւն, Երեւան, 1983, 224 էջ (Գ. Ջահուկեանի հետ միասին):

12. "Кавказ и Византия", вып IV, 1984.

13. Ս. Ա. Աւագեան, Վիճակագրական արարտումներ, Երեւան, 1986, 247 էջ:

14. "Кавказ и Византия", вып V, 1987.

15. А. А. Акопян, Албания-Алуанк в греко-латинских и древнеармянских источниках, Ереван, 1987, 302 стр.

16. «Յուշարձան», Ա, 1987, 160 էջ:

17. "Кавказ и Византия", вып VI, 1988.

18. Ս. Ա. Բողոյեան, Բիւզանդիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը եւ Կիլիկեան Հայաստանը, Երեւան, 1988, 270 էջ:

19. «Արարատ» հանդէսի բնագրական հրատարակութիւնների մատենագիտութիւն (1968-1919 թթ.), կազմեց՝ Կարինէ Աւետեան, Երեւան, 1989, 202 էջ:

20. «Յուշարձան», Բ, 1993, 192 էջ:

21. Ս. Ա. Բողոյեան, Հայ-բիւզանդական եկեղեցական բանակցութիւնների վաւերագրերը, Երեւան, 1995, 255 էջ:

22. Н. Я. Марр, Кавказский культурный мир и Армения, Ереван, 1995, 400 стр.

23. Ռուդաքի, թարգմ. Վ. Դաւթեանի, կազմեց՝ Ա. Կոզմոյեան, Երեւան, 1995, 95 էջ:

24. Լ. Ա. Բարսեղեան, Երկրաշարժերը Հայաստանում, Երեւան, 1995, 67 էջ:

25. Մ. Կ. Զուլալեան, Հայոց պատմութեան խեղաթիւրումը արդի թուրք պատմագրութեան մէջ, Երեւան, 1995, 191 էջ:

26. «Օղակաթ» (եկեղեցական, մշակութային, բանասիրական հանդէս), Ստանպուլ, 1995, 300 էջ:

27. Լեւոն Խաչիկեան, Աշխատութիւններ, հո. Ա, Երեւան, 1995, 400 էջ:

28. Տեղեկութիւնը ի վերոյ համազգային եկեղեցական ընտրողական ժողովոյ վասն ընտրութեան հայրապետին ամենայն հայոց, Ստանպուլ, 1995, 54 էջ:

29. Levon Haçikyan, Hemşen ermenileri tarihinden sayfalar, Istanbul, 1996 (նախ 1997), 111 s.

30. Արմանուշ Կոզմոյեան, Հայոց եւ պարսից միջնադարեան քնարերգութեան համեմատական պոետիկան, Երեւան, 1997, 220 էջ:

31. Ընդհանր արքեպ. Գալուստեան, Հայագրատիրներ, Երեւան, 1997, 427 էջ:

32. Բուն Աղոսանքի հայերէն վիճակագրող, կազմեց՝ Ս. Կարապետեան, Երեւան, 1997, 132 էջ:

33. Լեւոն Խաչիկեան, Աշխատութիւններ, հո. Բ, Երեւան, 1999, 383 էջ:

34. Հր. Աճառեան, Հայոց դերը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, Երեւան, 1999, 22 էջ:

35. Տիգրան Գոյումեան, Ղազար Փարպեցի (Մատենագիտութիւն), Երեւան, 1999, 24 էջ:

36. «Պատմաբանասիրական հանդէս», 1999, թիւ 1:

37. «Հայաստանը եւ Բրիտանեայ Արեւելքը», Երեւան, 2000, 430 էջ:

38. Иосиф Орбели, Избранные труды в двух томах, т. II, Ереван, 2002, 455 стр.

39. Ակադեմիկոս Մարի Բրուէ, Երեւան, 2002, 54 էջ:

40. Иосиф Орбели, Избранные труды в двух томах, т. II, вып. 2, Ереван, 2002, 200 стр.

41. Հայագիտութեան արդի վիճակը եւ նրա զարգացման հեռանկարները, հայագիտ. միջազգ. համաժողով, գեկուցման դրոյթներ, Երեւան, 2003, 291 էջ:

42. Ակադեմիկոս Մկրտիչ Ներսիսեան. տպագիր աշխատութիւնների մատենագիտութիւն, Երեւան, 2004, 109 էջ:

43. Մաքսիմ Խամոյեանի տպագիր աշխատութիւնների մատենագիտութիւն, Երեւան, 2004, 32 էջ:

44. Մկրտիչ Ներսիսեան, Հայոց ցեղասպանութեան անհերքելի փաստաթղթեր, Երեւան, 2005, 336 էջ (հայ. եւ ռուս.):

45. Կարեն Իզբաշեան, *Աւարայրի ճակատամարտից դէպի Նուարակի պայմանադրութիւնը*, Երեւան, 2005, 323 էջ:

46. Երուանդ Տէր-Մինասեան, *Յուշեր իմ կեանքից*, Երեւան, 2005, 194 էջ:

47. «Պատմաբանասիրական հանդէս», 2005, թիւ 2, 370 էջ:

48. *Ակադեմիկոս Նիկողայոս Մառ. ծննդեան 140 եւ մահուան 70-ամեակների տարելիցի ժողովածու*, Երեւան, 2005, 218 էջ:

49. *Ակադեմիկոս Գագիկ Սարգսեանի տպագիր աշխատութիւնների մատենագիտութիւն*, Երեւան, 2006, 64 էջ:

50. Գագիկ Սարգսեան, *Պատմագիտական հետազոտութիւններ*, Երեւան, 2006, 260 էջ:

51. Կարեն Իզբաշեան, *Հայագիտութեան ներածութիւն. ուսումնական ձեռնարկ*, 2006, 118 էջ:

52. Պաւէլ Չորանեան, *Հայ-վրացական փոխյարաբերութիւնները ԺԸ դարի երկրորդ կէսին*, Ս. Էջմիածին, 2006, 559 էջ:

53. Կարո Ղաֆադարեան, *Էջեր հայոց միջնադարեան մշակոյթի եւ պատմութեան*, I, Երեւան, 2007, 331 էջ:

54. P. Ачарян, *Роль армян в Османской империи*, М., 2007, 16 стр.

55. Լեւոն Խաչիկեան, *Աշխատութիւններ*, հտ. Գ, Երեւան, 2008, 1193 էջ:

56. К. В. Айвазян, «История Тарона» и армянская литература V-VII веков, Ереван, 2008, 329 стр.

57. К. С. Марджанян, *Ботаника или флора Армении Степаноса Шариманяна*, Ереван, 2009, 200 стр.

Պ. Ս. Մուրադեանի հրապարակումների գիտական գրախօսութիւններ, արձագանքներ եւ ծանուցումներ

1. Աս. Մնացականեան, *Արժեքատր մենագրութիւններ*, - ԼՀԳ, 1966, թիւ 11, էջ 96-100:

2. Զրոջ. Օմբերգելով, *სასარგებლო მონოგრაფია*, - "ლიტერატურული საქართველო", 26 აგვ. 1966.

3. Պրոֆ. Ի. Մեգրալիձէ, *Օգտակար մենագրութիւն*, - «Գրական Վրաստան», 26 օգոստոսի, 1966:

4. Վահէ Չերչեան, *Նոր քննարկում մը Բաշկոյոյի վանքի մասին*, - «Երեւան» (Բուլղարիա), 1968, թիւ 46 եւ 47 (նոյեմբեր 15 եւ 22):

5. Կ. Հ. Քացախեան, *Հայ ճարտարապետները եւ Վրաստանը*, - «Զարթօնք», 1968, 24 յուլիսի: Հմնտ. «Պայքար», 1969, 28 սեպտեմբերի:

6. K. Salia, *Quelques remarques au sujet de deux articles de P. Mouradian*, "Bedi Kartlisa", vol. XXVI (1969), Paris, p. 145-151.

7. Երուանդ Հ. Քասունի, *Վրաց ժամանակագրութիւնը*, - «Հակագեան հայագիտական հանդէս», Բէյրութ, 1972, հտ. Գ, էջ 311-312:

8. C. J. F. Dowsett, *The Newly Discovered Fragment of Parps History*, - "Le Muséon", 89, Louvain-la Neuve, 1976, p. 97-122.

9. Léon Hatchikian, *Armjano-Gruzinskie vzaimotnoshenia...*, REArm, t. XII, Paris, 1977, p. 400; RArm, t. XIII, 1978/9, p. 450-451.

10. Ա. Ի. Շահնագարեան, *Հայաստանի վրացերէն արձանագրութիւնները*, - ՊԲՀ, 1979, թիւ 2, էջ 256-259:

11. კ. დანელია, ქართული წარწერები სომხეთში. - "კომუნისტი", 1979, 9 აგვ; - "სამშობლო", 1979, ჯ. 22; "თბილისის უნივერსიტეტი", 1979, 12 აპრილი.

12. Կ. Դանելիա, *Վրացերէն արձանագրութիւնները Հայաստանում*, - «Կոմունիստ», 1979, 5 օգոստոսի

13. C. L. Sanspeur, *Note sur l'édition du fragment de Histoire de Lazare de Parpi*, - «Հանդէս ամսօրեայ», 1980, թիւ 1, p. 14-22.

14. V. Silogava, "Armeno-Georgica"-4, - "Bedi Kartlisa", t. 38 (1980), 2 vol., p. 295-309.

15. J.-P. Mahe, *L'étude de P.M.Mouradian sur les inscriptions géorgiennes d'Arménie*, - "Bedi Kartlisa", vol. XXXVIII, Paris, 1980, p. 295-309.

16. J.-P. Mahe, *Aganthagelos patmutedan...*, REArm., t. XVII (1983), p. 681.

17. А. Г. Маргарян, *Армянская эпиграфика Грузии*, - «Գրքերի աշխարհ», 1985, թիւ 3, с. 6.

18. А. Маргарян, П. Чобанян, *Армянская эпиграфика Грузии*, - ИФЖ, 1985, N 2, с. 143-145.

19. Վարդան Գրիգորեան, գրախ. Ս. Մ. Мурадян, *Армянская эпиграфика Грузии*, - ԼՀԳ, 1987, N 12, էջ 74-76:

20. С. Геодзян, *И камень вечный сохранит*, - "Коммунист", 1988, 27 сентября.

21. А. Маргарян, *Свидетельствуют камни*, - «Գրքերի աշխարհ», 1988, 23 октября.

22. Ch. Hannick, *Vielfalt der armenischen und georgischen Philologie. Prof. Dr. P. Muradyan als Gast an der Universität Trier*, - *Unijournal "Zeitschrift der Universität Trier"*, Jahrgung 18/1992, Heft, թիւ 4, S. 15.

23. Ա. Դուրոյանեան, *Յոյսէի Օրբէլու ընտիր երկերի երկրորդ հատորը*, - «Գրական թերթ», 18 հոկտեմբերի, 2002:

24. Бабкен Арутюнян, *Об околтелом арвеладизме и некоторых других вопросах*, - "Новое Время", 2003, 22 февраля, стр. 5.

25. Ա. Մաղալեան, *Ակադեմիկոս Մարի Բրուէ*, - «Երկիր», 2003, 21-27 փետրուարի, էջ 12:

26. М. Жамоян, *Достояние мировой науки (второй том "Избранных трудов" акад. И. А. Орбели - крупный вклад в развитие армянского востоковедения)*, - "Голос Армении", 2003, 25 февраля.

27. Պարոյր Մուրադեան-70, - «Ասպնջակ», 4(51), 16-31 մարտի, 2003, էջ 3:

28. Պարոյր Մուրադեան. *հայագիտութեան մշակն ու երախտաւորը*, - «Ասպնջակ», անդ, էջ 8-9:

29. Սեւան Տէյիմէնճեան, *Բիր յարգանք եւ երախտիք մեծ գիտնականին՝ Պարոյր Մուրադեանին*, - «Ժամանակ» (Պոլիս), 26 մարտի 2003:

30. Ազատ Բոգոյեան, *Պարոյր Մամբրէի Մուրադեան (ծննդեան 70-ամեակի առիթով)*, - «Էջմիածին», 2003, Գ-Դ, էջ 186-190:

31. [Մաքսիմ Խամոյեան], *Վաստակաշատ գիտնականը (Պարոյր Մուրադեանի 70-ամեակի առիթով)*, - «Առաքել» («Հրաշեպ Աճառեան» համալսարան), 2003, թիւ 6 (74) էջ 2:

32. *Կովկասագիտութեան երախտաւորը*, - ԼՀԳ, 2003, թիւ 1, էջ 236-239:

33. Արտակ Մաղալեան, *Ակադեմիկոս Մարի Բրուէ*, - «Էջմիածին», 2003, Զ, էջ 102-103:

34. *Паруйр Мамбреевич Мурадян*, - "Арагаст", N 1, 2004, М., стр. 89-90.

35. Պարոյր Մուրադեան, - «Ով ով է. հայեր», հտ. II, Երեւան, 2007, էջ 179:

36. Աելիտա Դուրոյանեան, *Սանահնի «Քեթուկի» նոր կեանքը* [գրախ. Պ. Մուրադեանի աշխատասիրած «Յիշատակարան Սանահնոյ վանից» գրքի], - «Էջմիածին», 2008, Ը, էջ 133-136:

Կազմեց՝ Կարէն Մուրադեան